

Fólk, bókur og bókasøvn

Býarbókasavnið – 25 ár

BYARBÓKASAVNIÐ

Tað var eitt gott útlak, tá ið stig varð tikið til at leggja eitt fólkabókasavn mitt í býnum. Í ár eru 25 ár liðin, síðan Havnin fekk eitt býarbókasavn.

Í nógv ár hevur verið sera trongligt, men nú er rúm-sátt. Væl ber til at vitja inn á bókasavnið, seta seg við eitt borð og geva sær stundir at leita og velja sær bókur, ella at lesa bløð og tíðarrit. Høvuðsendamálið við einum fólkabókasavni er júst, at øll skulu hava gagn og gleði av tí. Fólkabókasavnið eigur at vera miðdepilin í einum demokratiskum nútíðarsamfelagi; ymisk á hugamál, ymiskir aldursbólkar eiga at vera havd í huga, so øll kenna tað náttúrligt at brúka tað. Men soleiðis hevur ikki altíð verið.

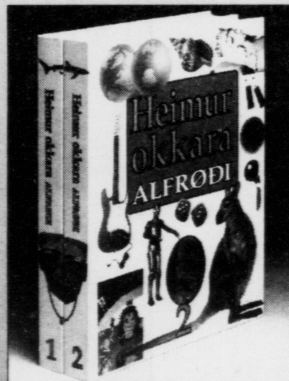
FÓLK OG BÓKUR

Føroyingar hava gjøgnum øldir vitað um bókur; ein stór virðing hevur verið manna millum fyri bókum, fyri tí prentaða orðinum. Prestar áttu bókur, teir vóru lærdir menn, høvdu kanska gingið í svarta skúla; tí dugdu teir meir enn at mata seg. Onnur fólk enn prestar dugdu eisini gand, og hetta var ofta sett í samband við, at hann – onkuntíð hon – dugdi at lesa; tosað varð um, at hann átti eina ganda-bók, ella tey og tey húsini áttu gandabókur. Vit kenna søgnina um Guttorm í Múla, tann víðagitna gandakallin; hann lá fyri helluni og fiskaði allar bókurnar uppaftur, sum arbeiðskonan blakaði á sjógv eftir boðum frá prestinum í Ónagerði, tá ið hann lá á deyðastrá.

**TANN
RÆTTA
KONFIRMATIONS**

**HER
FÆRT
TÚ
ALT
AT
VITA**

Í teirri føroysku alfrøðini, við fleiri enn 3500 litmyndum, kortum, tekningum, talvum v.m.

Eitt frálíkt gávuhugskot til tann forvitna konfirmantin

FÆST Í ØLLUM BÓKHANDLUNUM

390 kr. hvørt bindið Stersta uppslagsverk á føroyskum

**Bókadeild Føroya Lærarafelags
Føroya Skúlabólagrunnur**

Øll hava ikki dugað at lesið. Líta vit eini 200–300 ár aftur um bak, siggja vit, at bókur hava verið í onkrum øðrum húsnum í bygdini enn í prestagarðinum, sum nú lestrabókur, sálmaðbókur og andaligar bókur; og tá ið vit koma upp í 1800 talið, vita vit um, at søgubókur, ævintýrbókur og vísuðbókur hava verið í ymsum bygðum; upp aftur seinri komu bløðini og avsummar, fyrst á donskum, síðani á føroyskum. Væl varð lisið, sagt varð frá úr lesnaðinum og dúgliga varð tosað sínámillum um innihaldið. Hugurin at frætta og kunna seg um, hvat fyrst áðrastaðni, tykist at vera gamalt; somuleiðis hugurin at sleppa burtur úr gerandisdegnum og ímynda sær eitt glæsiligari lív enn tann í-tøkiliga veruleikan. Til hetta endamálið vóru bókurnar eitt uppskoyti til gerandisprátið og til skaldskapin av mannarnum: sagnir, ævintýr og kvæði.

FÓLK OG BÓKASØVN
Í 1828 stovnaðu menn eitt bókasavn í Havni. Tað vóru lærdir menn í Keyptmannahavn, embætismenn í Føroyum og føroyingar við nýggjum hugsjónum, ið stóðu fyri hesum. Nationalromantikurinn var kominn úr Týsklandi til Norðurlond og hevði eisini nomið við Føroyar. Í bókasavnhugsjónini sameindustrationellir og romantiskir hugsanarhættir:

fólkið skuldi upplýst og uppalast, og dentur varð lagdur á, at fólkið skuldi mennast og læra um felags mentan og siðsøguligar røtur. At savna og skráseta skrivaða, kollektiva vitaner avgamalt. Vit siggja, at tað varð gjørt longu 2600–2300 f. Kr. í Sýriu. Men at bókasavnið skuldi læna fólkinum bókur var ein nýggj hugsan.

Strítið gekst tey fyrstu mongu árin at fáa fólk at brúka bókasavnið í Havni. Bókasavnsbygningurin var illa lagaður til endamálið, samfelagið var als ikki búgvið til tess, og eins og nú var eingin peningur til. Men lunnar vóru so lagdir undir eina traditión fyri bókasøvn; og hetta er einamest hinum ágrýtna Jensi David-sen (1803–1878) fyri at takka.

Ár gingu, har bókasavnið ongan góðan hevði, og tað ikki meira enn andi. Men í 1803 funnu mætir menn í Føroyum saman og sendu umsókn til tingið og amtsvaldið; tingið og amtsvaldið tóku sær ta um reiggj, gjørdur í felag eitt figgarligt grundarlag og skipaðu eina stjóm.

FÓLKABÓKASØVN

Hugsanin um bókasøvn sum miðil øllum til gagns lá mestum á láni upp gjøgnum 1800 talið. Men fyrst í 1900 talinum hevði tann nýggja tíðin við samfelagsbroytingum, við tjóðskap-

arrørslu og mentanarligum hugsjónum fest so mikið rót í Føroyum, at nýggi hugburðurin hevði rinið við ungar føroyingar. Mads A. Jacobsen (1891–1944) var ein av teimum; hann varð bókavørður í 1920.

Í umsóknini frá 1903 varð m.a. skrivað »... maa det bemærkes, at aldrig har Savnet af et velordnet offentligt Bibliotek været følt saa stærkt som nu; og dette vil sandsynligvis blive føleligere og føleligere i Forhold til som Oplysningen bliver mere og mere almindelig.« Henda grundgevingin var beinrakin; tíðin var við at vera farin, tá bókur og lesnaður sum heild varð hildið at vera gundur/gandabókur.

M. A. Jacobsen var rætti maðurin at umskipa og gera bókasavnið tíðarhóskandi. Hann legði dent á at læna bókurnar út til fólk um allar Føroyar.

Í 1948 kom heimastýrslógin, og einki var meir náttúrligt enn, at mentanarmál varð føroyskt sermál. Hvussu føroyskir politikarar hava røkt hetta mál, skal ikki umrøðast her. Í stuttum skal sigast, at í 1952 kom »Løgtingslóg um Landsbókasavn v.m.«, og í 1968 kom »Løgtingslóg um fólkabókasavn v.m.« Henda lógin varð endurskoðað og broytt við »Løgtingslóg um megin-, fólk- og skúlabókasøvn«, 1988.

BYARBÓKASAVNIÐ Í HAVN – EITT FÓLKABÓKASAVN

Skal fólkabókasavnum vera lív lagað, mega samfelagið og bókasavnið liva í einum samspæli. Uttan at leypa fram av, kann sigast, at fólkabókasavnið sum ein neyðugur og náttúrligur stovnur í einum demokratiskum samfelagi liggur ikki fremst í huganum á landspolitikanum.

Býráðspoliðskurinn er kanska nærri gerandismenniskjanum – og fólkabókasavnið hevur júst stítt virki mitt í gerandisdegnum, millum fólk, og tað fæst við tað, sum fólk takast við dag og dagliga. Hvussu var og ikki, 1. apríl 1969 varð Býarbókasavnið sett á stovn í miðbýnum við útláni fyri vaksni, við lesistovu og við barnabókasavni.

Hugaheimurin og lívsuppfatanin eru nógv broytt síðan 1828; men gongdin er óbroytt, vit skapa nýggja vitan og mentan við at líta aftur í okkara fortíð og brúka burtur úr henni og við at líta út í heimin rundan um okkum og laga vitan og mentan uttanfrá eftir okkara tørvi; soleiðis hava vit gjørt gjøgnum øldir, og á tann hátt skapa vit okkara mentanarliga samleika. Í dag gerst hetta ikki uttan lesnað, og í einum frælsu landi eiga øll at sleppa fram at tí, sum skrivað er í bók-